Roztwory wody morskiej w praktyce laryngologicznej i alergologicznej

Nasal saline irrigations in laryngology and alergology

dr n. med. Piotr Rapiejko
Klinika Otolaryngologii Wojskowego Instytutu Medycznego w Warszawie
Zakład Profilaktyki Zagrożeń Środowiskowych i Alergologii Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego

Streszczenie: Strategia leczenia przewlekłego nieżytu nosa i zatok przynosowych często uwzględnia płukanie nosa roztworem wody morskiej lub roztworem soli. Autor przedstawia doświadczenia własne i przegląd literatury na temat roli roztworu wody morskiej w praktyce laryngologicznej i alergologicznej. Płukanie nosa roztworem wody morskiej stosowane jako element uzupełniający terapii chorych z zapaleniem błony śluzowej nosa i zatok przynosowych zwiększa efekty leczenia, poprawia jakość życia i jest dobrze tolerowane.

Abstract: Treatment strategies for the nose and sinus disease often include the use of nasal saline irrigations. The author presents his own experience and literature review concering the role of nasal saline irrigations in practice. The topical saline could be used as a treatment adjunct for the symptoms of chronic rhinosinusitis that enhances the effect of treatment, improves the quality of life and is well tolerated.

Słowa kluczowe: płukanie nosa, roztwory wody morskiej, roztwory NaCl, alergiczny nieżyt nosa, zapalenie zatok
Key words: nasal irrigation, saline, allergic rhinitis, rhinosinusitis

Jedną z dziesięciu najczęstszych przyczyn zgłaszania się chorych do lekarza pierwszego kontaktu oraz specjalisty laryngologa i alergologa jest alergiczny nieżyt nosa. To bardzo częsta choroba w wielu krajach rozwiniętych, cierpi na nią ok. 30% populacji ogólnej. Alergiczny nieżyt nosa objawia się świądem i uczuciem zatkania nosa oraz wyciekiem wodnistej wydzieliny i kichaniem, a także upośledzeniem węchu i objawami spojówkowymi [1].

Alergiczny nieżyt nosa wywołany nadwrażliwością na alergeny pyłku roślin i spor grzybowych jest najczęstszą manifestacją choroby alergicznej u starszych dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych. W naszej strefie klimatycznej uczulenie na alergeny pyłku traw, bylicy, brzozy i zarodniki z rodzaju *Alternaria* to najczęstsza przyczyna alergicznego zapalenia błony śluzowej nosa [2].

Nasilenie objawów jest ściśle uzależnione od stopnia ekspozycji na alergen sprawczy i jego stężenia w otoczeniu [1, 3, 4]. Pierwszy kontakt organizmu człowieka z alergenami powietrznopochodnymi zachodzi przede wszystkim na powierzchni błony śluzowej górnych dróg oddechowych. Błona śluzowa nosa spełnia szereg ważnych fizjologicznie funkcji. Proces zapalenia alergicznego w obrębie błony śluzowej jam nosa zaburza funkcję filtracyjną, nawilżania i ogrzewania powietrza wdychanego. W przebiegu procesu alergicznego w błonie śluzowej zaburzony jest również ruch rzęsek i transport śluzowo-rzęskowy w obrębie jam nosa, tym samym upośledzony zostaje mechanizm usuwania zanieczyszczeń (w tym alergenów) z błony śluzowej nosa [1, 3, 4].

Zastosowanie środków oczyszczających błonę śluzową jam nosa z zanieczyszczeń może przynieść znaczną poprawę funkcjonowania błony śluzowej. Obserwacje poczynione podczas codziennej pracy w gabinecie alergologicznym wskazują na skuteczność oczyszczania błony śluzowej nosa z zanieczyszczeń przez płukanie jam nosa roztworami izotonicznymi wody morskiej. W wielu badaniach udowodniono

Alergoprofil 2008, Vol. 4, Nr 1, 37-39
Pracę nadesłano: 2008-03-20
Zaakceptowano do druku: 2008-03-31

© Medical Education. For private and non-commercial use only. Downloaded from https://www.journalsmededu.pl/index.php/alergoprofil: 05.08.2025; 20:29,10
„Copyright by Medical Education"

wysoką skuteczność stosowania roztworów wody morskiej i roztworów NaCl we wspomaganiu leczenia alergicznego nieżytu nosa [5–10]. W badaniach przeprowadzonych w Klinice Otolaryngologii WIM wykazaliśmy, że w grupie chorych stosujących oprócz typowego leczenia (leki antyhistaminowe, steroidy donosowe) także izotoniczny roztwór wody morskiej (preparat Marimer) objawy chorobowe były słabiej nasilone niż w grupie stosującej jedynie leki antyhistaminowe i steroidy wziewne [11, 12]. Zmniejszenie objawów klinicznych po zastosowaniu preparatu Marimer uzyskaliśmy zarówno w przypadku chorych cierpiących na przewlekły alergiczny nieżyt nosa wywołany uczuleniem na alergeny roztoczy kurzu domowego [11], jak i u chorych z okresowym alergicznym nieżytem nosa wywołanym uczuleniem na alergeny pyłku roślin [12]. Usunięcie osadzonych na błonie śluzowej nosa alergenów wymaga jednak przepłukania jam nosa, a nie tylko ich nawilżenia. Dlatego rekomendujemy stosowanie preparatów umożliwiających podanie donosowo odpowiednio dużej objętości roztworu wody morskiej [11, 12]. Wypłukanie z błony śluzowej alergenów i zanieczyszczeń stałych powietrza, jakie z uwagi na upośledzenie transportu rzęskowego w przebiegu schorzenia podstawowego nie mogą być usunięte w sposób fizjologiczny, pozwala na przywrócenie fizjologicznej funkcji błony śluzowej zarówno w odniesieniu do transportu śluzu, jak i funkcji nawilżania oraz ogrzewania powietrza [11, 12]. Korzystny wpływ płukania jam nosa na transport śluzowo-rzęskowy udowodniono między innymi w badaniach Talbota [6]. Wielokierunkowe działania terapeutyczne i profilaktyczne wydają się najbardziej właściwą formą postępowania u chorych z alergicznym nieżytem nosa wywołanym uczuleniem na alergeny pyłku roślin i spor grzybowych. Ograniczenie postępowania medycznego wyłącznie do stosowania leków objawowych nie zmniejsza ekspozycji organizmu na aeroalergeny, a jedynie niweluje część objawów chorobowych, wpływając jedynie w nieznacznym stopniu na przebieg reakcji zapalenia alergicznego [4].

Jednostką chorobową, w terapii której płukanie jam nosa odgrywa zasadnicze znaczenie, jest zapalenie zatok, zarówno ostre, jak i przewlekłe. U podłoża schorzenia leży niedrożność kompleksów ujściowo-przewodowych łączących jamę nosa z zatokami. Zaschnięta lub gęsta wydzielina śluzowa i ropna jest poza obrzękiem błony śluzowej jedną z przyczyn niedrożności ujść zatok. Dlatego płukanie jam nosa roztworami wody morskiej i/lub soli fizjologicznej obok stosowania leków obkurczających błonę śluzową i glikokortykosteroidów w formie donosowej zostało umieszczone w najnowszych zaleceniach dotyczących leczenia zapalenia zatok [13–15]. Usunięcie wydzieliny patologicznej z jam nosa nie tylko przynosi poprawę stanu klinicznego i przywraca fizjologiczne warunki w jamach nosa, ale jednocześnie, co bardzo ważne, umożliwia dotarcie do błony śluzowej innym lekom podawanym donosowo (np. glikokortykosteridom wziewnym). Roztwory wody morskiej winny więc być stosowane każdorazowo w sytuacji, gdy stan błony śluzowej (strupienie, gęsta wydzielina śluzowa) ogranicza penetrację leków do błony śluzowej. Skuteczność płukania jam nosa w przebiegu zapalenia zatok została potwierdzona w najnowszym opracowaniu bazy Cochraine i jest rekomendowana przez autorów wszystkich najnowszych opracowań dotyczących leczenia zapalenia zatok.

Preparaty do oczyszczania błony śluzowej jam nosa są obecnie stosowane we wspomaganiu leczenia nieżytu nosa (niezależnie od etiologii), nieżytu nosa z zapaleniem zatok i nieżytu nosa z polipami oraz w przypadku ekspozycji na czynniki środowiskowe upośledzające funkcje błony śluzowej nosa.

Piśmiennictwo:

1. *Canonica G.W., Bousquet J., Mullol J., Scadding G.K., Virchow J.C.: A survey of the burden of allergic rhinitis in Europe. Allergy 2007, 62(supl.85): 17-25.*
2. *Rapiejko P.: Alergeny pyłku roślin. Medical Education, Warszawa 2008.*
3. *Rapiejko P., Stankiewicz W., Szczygielski K., Jurkiewicz D.: Threshold pollen necessary to evoke allergic symptoms. Otolaryngol. Pol. 2007, 61(4): 591-594.*
4. *Alergiczny nieżyt nosa i jego wpływ na astmę (Raport ARIA). Medycyna Praktyczna 2002, 7: 1-263.*
5. *Tamooka L.T., Murphy C., Davidson T.M.: Clinical study and literature review of nasal irrigation. Laryngoscope 2000, 110: 1189-1193.*
6. *Talbot A., Herr T., Parsons D.: Mucociliary clearance and buffered hypertonic saline solution. Laryngoscope 1997,107(4): 500-503.*
7. *Beek W., Keles N., Graamans K., Huzing E.: Physiologic and hypertonic saline solutions impair ciliary activity in vitro. Laryngoscope 1999, 109(3): 396-399.*
8. *Wormald P.J., Oates L., Hawke L., Wong I.: A comparative study of three methods of nasal irrigation. Laryngoscope 2004, 114: 2224-2227.*

© Medical Education. For private and non-commercial use only. Downloaded from https://www.journalsmededu.pl/index.php/alergoprofil: 05.08.2025; 20:29,10

9. *Friedman M., Vidyasagar R., Nison J.: A randomized, prospective, double-blind study on the efficacy of Dead Sea salt nasal irrigations. Laryngoscope 2006,116: 878-882.*
10. *Tano L., Tano K.: A daily nasal spray with saline prevents symptoms of rhinitis. Acta Oto-Laryngologica 2004, 124(9): 1059-1062.*
11. *Rapiejko P., Wojdas A., Jurkiewicz D.: The Influence of the isotonic solution of sea water (Marimer) application on nasal mucosa in allergic rhinitis sufferers. Pol. J. Environ. Studies 2007, 16,5C: 530-534.*
12. *Rapiejko P., Jurkiewicz D.: Wpływ stosowania roztworu izotonicznego wody morskiej (Marimer) na objawy chorobowe oraz stan błony śluzowej nosa u chorych z uczuleniem na alergeny pyłku roślin. Alergoprofil 2007, 3(4): 29-35.*
13. *Harvey R., Hannan S.A., Badia L., Scadding G.: Nasal saline irrigation for the symptoms of chronic rhinosinusitis (Review). Cochrane Database of Systemic Reviews 2007, 3, CD006394, DOI: 10.1002/14651858. CD006394.pub2.*
14. *Klossek J.M., Chidac C., Serrano E.: Current position of the management of community – acquired acute maxillary sinusitis or rhinosinusitis in France and literature review. Presse Med. 2005, 34(22): 1755-63.*
15. *Tan R., Spector S.: Pediatric sinusitis. Curr. Allergy Asthma. Rep. 2007, 7(6): 421-6.*

Adres autora:
dr n. med. Piotr Rapiejko
Klinika Otolaryngologii
Wojskowy Instytut Medyczny
00-909 Warszawa, ul. Szaserów 128

For non-commercial use only

Alergoprofil

ROCZNA PRENUMERATA W ATRAKCYJNEJ CENIE!

32 zł za 4 numery

Zaprenumerować pismo można
dzwoniąc lub wysyłając fax pod numer 022 862 36 63
lub wysyłając maila na adres: wiola.banaszek@mededu.pl

nazwa odbiorcy
Medical Education sp. z o.o.
01-244 Warszawa, ul. Bema 65/56

nr rachunku odbiorcy
70 1090 1753 0000 0001 0252 7639

kwota
.....

imię, nazwisko i adres wpłacającego
.....
.....
.....

tytułem
Prenumerata – Alergoprofil od nr: .....
..... do nr .....

ODCINEK DLA ODBIORCY

opłata - podpis | stempel

nazwa odbiorcy: MEDICAL EDUCATION SP. Z O.O.
nazwa odbiorcy cd.: UL. BEMA 65/56, 01-244 WARSZAWA
nr rachunku odbiorcy: 70 1090 1753 0000 0001 0252 7639
waluta: WP* PLN
kwota
kwota słownie
nazwa zleceniodawcy
nazwa zleceniodawcy cd.
tytułem: PRENUMERATA – ALERGOPROFIL
tytułem cd.
data - pieczęć - podpis zleceniodawcy

* P - polecenie przelewu
W - wpłata gotówkowa

opłata - podpis | stempel

© Medical Education. For private and non-commercial use only. Downloaded from https://www.journalsmededu.pl/index.php/alergoprofil: 05.08.2025; 20:29,10